

ДЖЕРЕЛА

1. *Корпус текстів української мови* [Електронний ресурс]. URL: <http://www.mova.info/corpus.aspx>.

Руслана Петренко

Наук. керівник – к. філол. н., доц. Прокопчук Л. В.

ПУНКТУАЦІЙНІ ПОМИЛКИ В СУЧАСНИХ МЕДІАТЕКСТАХ (НА МАТЕРІАЛІ ВІННИЦЬКОЇ ГАЗЕТИ «МІСТО»)

В останні десятиріччя в лінгвістиці спостерігаємо поживлення інтересу до проблем мовної культури в сучасній українській періодиці, що пов'язано зі зниженням рівня якості газетних текстів. Чимало сучасних періодичних видань, на жаль, не відповідають критеріям грамотності, особливо це стосується пунктуаційного оформлення журналістських матеріалів. Дослідження мовних помилок у сучасних медіатекстах, на переконання Т. Бондаренко [1], потрібно для виявлення найбільш помилконебезпечних місць, на які мають звертати увагу редактори під час коригування журналістських матеріалів, особливо це стосується регіональних друкованих видань. Це й зумовило актуальність нашої статті, мета якої – простежити дотримання пунктуаційних норм у вінницькій газеті «Місто».

Системний опис помилок на матеріалі газет запропонували Т. Бондаренко [1], А. Капелюшний [2], які простежили типологічні ознаки мовних помилок, з'ясували причини їхнього виникнення тощо. У працях В. Мельничайка [3], І. Савченко [5] розкрито сутність принципів української пунктуації, подано аналіз системи розділових знаків, систематизовано відомості про типологію пунктуаційних помилок.

Пунктуаційні анормативи становлять порушення пунктуаційних норм, закріплених у пунктуаційних правилах – «рекомендаціях щодо нормативного вживання розділових знаків у певних лінгвістичних умовах» [Савченко 2008: 34]. За твердженням Т. Бондаренко, такі відхилення виникають тоді, коли вживають / не

вживають розділовий знак, відповідний / невідповідний певному структурно-семантичному членуванню речення, або вживають знак там, де не потрібно, чи безпідставно замінюють його на інший [Бондаренко 2000: 89]. Виокремлюють три типи таких анормативів: 1) відсутність потрібних розділових знаків; 2) уживання зайвих знаків; 3) необґрунтована заміна одних знаків іншими. Дослідник у галузі редагування А. Капелюшний виокремив типові пунктуаційні помилки в ЗМІ, узявши за основу класифікації порушені правила, наприклад, уживання тире між підметом і присудком, постановки коми, тире, двокрапки при однорідних членах речення тощо [Капелюшний 2002: 114–117].

Для аналізу виявлених пунктуаційних помилок будемо послуговуватися класифікацією, за якою їх диференціюють на три основні групи. Першу групу таких анормативів репрезентують помилки, пов'язані із відсутністю потрібних розділових знаків. В аналізованих текстах трапляються такі анормативи здебільшого в простому неускладненому реченні. Зокрема, автори не виділяють комами додатки зі значенням виключення, що починаються словами *крім, окрім, замість* (... *які замість шкоди підтримають нашу ініціативу ...* (№2 від 15.01.2020, с. 24)) та обставини, виражені дієприслівниковими зворотами (... *обов'язково реєструвати проїзд заходячи в транспорт.* (№6 від 12.02.2020, с. 4)).

Типовим порушенням пунктуаційної норми в журналістських матеріалах є відсутність парного видільного знака або його частини при вставних словах чи конструкціях. Наприклад, *Очевидно товаровиробники побоюються ...* (№2 від 15.01.2020, с. 31); ... *оскільки в нього звісно не було ані умислу, ані зухвалої поведінки ...* (№3 від 22.01.2020, с. 6); *Звинувачувати Вінницю у так би мовити млявому розвитку туризму не доводиться ...* (№3 від 22.01.2020, с. 30); *З одного боку є постанова Кабміну ...* (№4 від 29.01.2020, с. 2); *До речі зазначає ...* (№5 від 05.02.2020, с. 31).

Неправомірною є відсутність тире між підметом і присудком, які виражені іменниками: *Кар'єра, робота й бізнес речі важливі.* (№49 від 25.12.2019) (правильно: *Кар'єра, робота й бізнес – речі важливі*).

Виявлено відхилення від норм і в реченні ... *простіше розлучитися ніж звільнитися з роботи.* (№5 від 05.02.2020, с. 29).

Між однорідними членами речення, з'єднаними сполучником *ніж*, кому ставимо, тому правильно буде так: ... *простіше розлучитися, ніж звільнитися з роботи.*

Журналісти часто не відокремлюють другою комою підрядні речення, що стоять в інтерпозиції щодо головної частини: *Лікувати захворювання тим антибіотиком, яким годували тварину вже неможливо.* (№2 від 15.01.2020, с. 29) (треба: *Лікувати захворювання тим антибіотиком, яким годували тварину, вже неможливо*); *Ще одна перспектива, про яку йшлося на ... – це реабілітація у Литві учасників АТО і ООС з Вінниччини.* (№4 від 29.01.2020, с. 4) (треба: *Ще одна перспектива, про яку йшлося на зустрічі ..., – це реабілітація у Литві учасників АТО і ООС з Вінниччини*). У поданих прикладах кома стоїть тільки перед підрядними означальними реченнями, а за правилами має стояти й після них.

Крім того, досить часто немає коми між частинами складносурядного речення: *Усі вогнегасники в школі справні, перезаряджені і їх є вдосталь.* (№49 від 25.12.2019, с. 5) (правильно: *Усі вогнегасники в школі справні, перезаряджені, і їх є вдосталь*); ... *обшуки були і вони санкціоновані* (№2 від 15.01.2020, с. 5) (правильно: *...обшуки були, і вони санкціоновані.*); *Ми знаємо один одного уже давно і я подумав ...* (№4 від 29.01.2020, с. 10) (правильно: *Ми знаємо один одного уже давно, і я подумав ...*); *Але тоді я захопилася Мелом і мені здавалося ...* (№4 від 29.01.2020, с. 15) (правильно: *Але тоді я захопилася Мелом, і мені здавалося ...*); ... *це було жахливо і саме тому вона вирішила лягти під ніж хірурга ...* (№6 від 12.02.2020, с. 9) (треба: *... це було жахливо, і саме тому вона вирішила лягти під ніж хірурга ...*); *З'явиться можливість допомагати людям і ви отримаєте від цього моральне задоволення.* (№6 від 12.02.2020, с. 32) (правильно: *З'явиться можливість допомагати людям, і ви отримаєте від цього моральне задоволення*). Ці приклади засвідчують незнання структури складного речення, через що журналісти не можуть точно визначати предикативні частини таких речень, а отже й правильно оформити їх пунктуаційно.

Виявлено й випадки, коли пунктуаційні знаки в складному реченні з різними видами зв'язку відсутні між предикативними частинами, поєднаними сурядним сполучником: *Ми зустрілися на*

вечірці і коли я збиралася додому, Мел просто застрибнув у мій «Porsche». (№4 від 29.01.2020, с. 14) (правильно: *Ми зустрілися на вечірці, і, коли я збиралася додому, Мел просто застрибнув у мій «Porsche»*); *Я змалку захоплювався музикою і коли десь чув музику, мною аж трусило.* (№5 від 05.02.2020, с. 17) (треба: *Я змалку захоплювався музикою, і, коли десь чув музику, мною аж трусило*).

Чисельною є група анормативів, зумовлена відсутністю тире при оформленні прямої мови, коли слова автора стоять у постпозиції щодо неї. Таке порушення спостерігаємо в реченнях: ... *але не відомо, з якою метою, відзначає завідувач кафедри ...* (№3 від 22.01.2020, с. 30) (правильно – ... *але не відомо, з якою метою, – відзначає завідувач кафедри ...*); *Такий психологічний прийом дозволить створити належні умови для консультування психолога, каже офіцер ...* (№6 від 12.02.2020, с. 26) (треба – *Такий психологічний прийом дозволить створити належні умови для консультування психолога, – каже офіцер ...*).

Другу групу зафіксованих пунктуаційних помилок становлять анормативи, пов'язані з безпідставним вживанням розділових знаків там, де, згідно з правилами, вони не передбачені. Найчастіше журналісти помиляються, виділяючи як вставні слова, що такими не є: ... *але йдеться про, приблизно, 50 осіб.* (№6 від 12.02.2020, с. 28). Варто зазначити, що *приблизно* є прислівником, тому його не потрібно відокремлювати комами.

Під час аналізу газетних текстів з'ясовано, що автори помиляються, ставлячи в простому реченні кому перед одиничним розділовим сполучником *або*. Приміром: *У Росії, наприклад, людське життя нічого не варте, або коштує дуже дешево.* (№4 від 29.01.2020, с. 29) (треба: *У Росії, наприклад, людське життя нічого не варте або коштує дуже дешево*).

Під час визначення пунктуаційних відхилень зафіксовано, що журналісти помилково ставлять кому в конструкціях *перш ніж, (не) раніше ніж, (не) довше ніж* і под., коли правилами це не передбачено: *Але перш, ніж купувати цифровий приймач T2 ...* (№4 від 29.01.2020, с. 31) (правильно: *Але перш ніж купувати цифровий приймач T2 ...*).

До третьої групи пунктуаційних відхилень належать помилки, пов'язані з ненормативним використанням одного розділового знака замість іншого. З'ясовано, що автори надміру захоплюються

вживанням тире, замінюючи ним інші розділові знаки. Якщо в складних безсполучникових реченнях тире як варіантний знак зрідка використовують (коли друга частина указує на причину або обґрунтування дії, стану, ознаки, про які йдеться в першій), то в складнопідрядному реченні таке вживання є неправомірним. Наприклад, у реченні *І опинилася в компанії Стокгольма, Антверпена й Бремена – які стали володарями премій в інших номінаціях*. (№49 від 25.12.2019, с. 2) (треба: *І опинилася в компанії Стокгольма, Антверпена й Бремена, які стали володарями премій в інших номінаціях*).

Визначаючи причини пунктуаційних помилок, більшість дослідників таких мовних порушень передусім акцентує на частковому або повному незнанні пунктуаційної норми, без чого неможливо сформувати сталі пунктуаційні навички, а також наголошує на низькому рівні знань із синтаксису, невмінні розпізнавати синтаксичні явища та комунікативно-сміслові відрізки, що потребують виділення [Бондаренко 2000: 89].

Перераховуючи причини відхилення від норм пунктуації в журналістських матеріалах, Т. Бондаренко акцентує на складності механізму породження висловлювань, особливості оперативної пам'яті автора комунікативного висловлювання, на відсутності лінгвоконтролю за створеним матеріалом, на дії психофізіологічних чинників, як-от: утом, нервові напруження, несприятливі умови праці тощо [Бондаренко 2000: 89–90]. Також науковці наголошують на непослідовній реалізації структурного принципу й указують на актуальність комунікативного принципу пунктуації. Обидва принципи в тому самому синтаксичному відрізку можуть вступати в різні відношення, що, зрештою, призводить до пунктуаційних відхилень.

Отже, автори газетних текстів часто порушують пунктуаційні норми, допускаючи три основні групи помилок: відсутність потрібних розділових знаків, уживання таких знаків поза правилами, ненормативна заміна одного знака іншим. Узагальнивши всі погляди науковців щодо причин появи пунктуаційних помилок, зазначимо, що в сучасних медіа текстах такі помилки зумовлені недостатнім рівнем пунктуаційної грамотності авторів та редакторів текстів, недостатнім рівнем знань структури синтаксичних одиниць та їхнього морфологічного

вираження, а також ігнорування авторами засвоєних пунктуаційних норм. До специфічних причин зараховуємо швидкий темп створення й обігу інформації в інтернеті, через що журналістам, які пишуть тексти нашвидкуруч і прагнуть першими повідомити новину, часто бракує часу для критичного осмислення й ретельного редагування написаного.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бондаренко Т. Г. Пунктуаційні помилки як різновид комунікативного шуму. *Лінгвогеографія Черкащини : збірник матеріалів міжвузівської науково-практичної конференції*. Київ : Знання, 2000. С. 88–90.

2. Капелюшний А. О. Стилїстика й редагування: практичний словник-довідник журналіста. Львів : ПАІС, 2002. 576 с.

3. Мельничайко В. Я. Українська пунктуація. Пунктуаційні помилки. *Українська мова. Письмовий екзамєн. Як уникнути помилок*. Тернопіль : «Навчальна книга – Богдан», 1998. 64 с.

4. Прокопчук Л. В. Пунктуаційні анормативи в регіональних медіатекстах. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Філологія (мовознавство)*. Вінниця, 2019. Вип. 28. С. 116–122.

5. Савченко І. С. Пунктуація сучасної української мови. Черкаси: «Відлуння-Плюс», 2008. 152 с.

Діана Петрик
Наук. керівник – д. філол. н., проф. Іваницька Н. Л.

ДІЄСЛОВОНАЗВИ АКТИВ МОВЛЕННЯ В ДІАЛОЗІ (В ДІАЛОГІЧНИХ ЄДНОСТЯХ)

Сучасну науку взагалі, лінгвістику зокрема, характеризує поступова зміна дослідницьких настанов, самої методології, конкретним виявом чого є те, що, наслідуючи досягнення попередників, узагальнюючи й активно використовуючи їхній досвід під час власного аналізу, і продукування власних узагальнень, учені намагаються глибше проникати в сутність